

2.3. MOKSLINIS KULTŪROS KELIŲ ASPEKTAS: MOKSLO TARYBOS IR ŽINIŲ TINKLAI

Maria Gravari-Barbas

Šio skyriaus tikslas – išryškinti su Europos Tarybos Kultūros keliais susijusių mokslo tarybų ir žinių tinklų svarbą bei jų vaidmenį, kuri šios mokslo institucijos galėtų vaidinti kuriant, stebint ir vertinant, praturtinant ir toliau plėtojant Kultūros kelius.

Šiame skyriuje pirmiausiai panagrinėsime žinių tinklų vaidmenį suburiant draugėn mokslinių tyrimų centrus, universitetus (studentus ir mokslininkus), suinteresuotąsias šalis, nepelno organizacijas ir vietinius (regioninius, nacionalinius) subjektus bei jų svarbą suteikiant Kultūroms keliams formą ir juos plėtojant. Be to, parodysime, kad mokslo institucijų sutelkimas ir jų bendradarbiavimas tinkluose gali būti labai svarbus ne tik kiekvienam Kultūros keliui atskirai, bet ir platesniu mastu: plėtojant Europos Kultūros kelių mokslinių tyrinėjimų tinklą – ir visos Europos turistiniams maršrutams.

Po to panagrinėsime, koks vaidmuo praturtinant ir plėtojant Kultūros kelių socialinį, kultūrinį ir ekonominį bendradarbiavimą tinkluose galėtų tekti steigiamoms mokslo taryboms, o galiausiai pateiksime kelis geros praktikos pavyzdžius, iliustruojančius kai kurių Kultūros kelių mokslo tarybų veiksmus ir vaidmenis.

2.3.1. Žinių tinklai kaip būtinos priemonės sukurti ir plėtoti Kultūros kelius

Žinių tinklų svarbos akcentavimas straipsniuose apie Kultūros kelius

Kultūros kelias – tai sudėtinga ir dinamiška sistema, kuri:

„nepaisant to, kad ... joje gali būti visokių rūšių paminklų ir vietų, kultūrinis ir gamtos kraštovaizdis ... reiškia vertybę kaip visumą, kuri yra didesnė nei jos atskirų dalių suma ir kuri suteikia Keliui jo prasmę. Tai reiškia, kad Kultūros kelias kaip visuma padeda suprasti interaktyvius, dinamiškus ir nuolat besivystančius tarpkultūrinius žmonių sąveikos procesus, kurie atspindi turtingą įvairiausių tautų indėlio į kultūros paveldą įvairovę.“ (Suarze-Inclan, 2005).

Dėl dinamiško ir sisteminio pobūdžio Kultūros kelių dokumentavimas, sudarymas ir plėtojimas savaime (labiau nei kito paveldo turto atveju) priklauso nuo to, ar yra žinių tinklai, apimantys įvairiausius partnerius – mokslo įstaigas, ekspertus, mokslininkus ir ypač aukštos kvalifikacijos specialistus. Svarbiausiuose straipsniuose apie Kultūros kelius tiesiogiai arba netiesiogiai pabrėžiama, kad tiems partneriams reikia bendradarbiauti.

Pagal 1998 m. Europos Tarybos taisyklės buvo specialiai reikalaujama, kad pagrindinę Kultūros kelių idėją formuojančios temos „turi skatinti gerųjų iniciatyvų ir inovacinių projektų vystymą kultūrinio turizmo ir tvarios kultūrinės plėtros srityje“ (I skyrius. Temų tinkamumo kriterijai). 1 punkte akcentuojama, kad koncepcijos turėtų būti suformuluojamos atsižvelgiant į dalyvaujančių partnerių atliekamų tyrimų rezultatus. II skyriaus (Prioritetinių veiklos sričių sąrašas) 5 punkte reikalaujama „atverti bendradarbiavimo galimybes tarp Europos ir kitų žemynų“, t. y. iš esmės raginama kurti tarptautinius bendradarbiavimo tinklus. Tame pačiame punkte pateiktas dar vienas svarbus reikalavimas, kad reikia „rūpintis kultūriniu turizmu didinant visuomenės žinomumą, atkreipiant sprendimų priėmėjų dėmesį į būtinybę saugoti paveldą kaip vietovės tvarios plėtros dalį ir ieškoti pasiūlos bei paklausos įvairovės, siekiant skatinti kokybiško turizmo vystymą europinėje dimensijoje.“ (Moulin ir Boniface, 2001:243).

Rezoliucijoje CM/Res(2013)67 pabrėžiama, kad įgyvendinant veiksmus, vienas iš svarbiausių klausimų yra bendradarbiavimas mokslinių tyrimų bei plėtros srityje. Šioje Rezoliucijoje nustatyta, kad Kultūros kelių projektai privalo:

- vienyti pagrindines Europos temas, kad išsklaidytos žinios būtų sutelktos kartu;
- parodyti, kaip šios temos atskleidžia Europos vertybes, bendras kelioms Europos kultūroms;
- parodyti šių vertybių plėtojimąsi ir formų įvairovę Europoje;
- skatinti mokslinius tyrimus ir tarpdalykinę analizę teoriniu ir praktiniu lygmeniu.

UNESCO patariamųjų institucijų nuomonė dėl žinių tinklų svarbos

ICOMOS, kuri įsteigė Tarptautinį Kultūros kelių komitetą (CIIC)¹ ir skatino parengti ICOMOS Kultūros kelių chartiją, kuri buvo priimta 2008 m. Generalinėje konferencijoje Kvebeke (kurioje aiškiai apibrėžta, kuo skiriasi Kultūros kelias, kultūros koridorius ir kultūrinio turizmo maršrutas), nuomone, žinių tinklai yra svarbus Kultūros kelių aspektas. Moksliniai tyrimai aiškiai minimi kaip pagrindinis Kultūros kelių komponentas: „pagal Kultūros kelio koncepciją reikia, kad jį tyrinėjant, vertinant, apsaugant, išsaugojant, išlaikant, naudojant ir valdant būtų taikoma speciali metodika“; „ši metodika reikalauja, kad būtų įsteigta koordinuotai ir kompleksiskai valdomų veiksmų sistema.“ (ICOMOS, 2008).

Todėl apibrėžiant ir plėtojant kultūrinius maršrutus moksliniams tyrimams tenka labai svarbus vaidmuo. 2008 m. Chartijoje pabrėžiama, kad atsižvelgiant į tai, jog „kultūriniai maršrutai gali būti tyrinėjami įvairiuose rajonuose, kuriuos skiria dideli atstumai,... todėl rekomenduotina įsteigti kelias mokslinių tyrimų grupes, kurios dirbtų charakteringiausiuose tyrinėjamo Kultūros kelio taškuose. Taigi, žinių tinklai gali būti sudėtingos sistemos, aprėpiančios daugybę įvairiuose su Kultūros keliais susijusiuose regionuose veikiančių mokslinių tyrimų susivienijimų. Vis tik ICOMOS Chartija griežtai laikosi nuostatos, kad išsaugant pagarbą Kelio prasmei arba jo istorinei reikšmei, mokslinių tyrimų metodika ir pasauliniu mastu, ir sisteminiu aspektu Kultūros kelius bei jų reikšmę turėtų vertinti kaip visumą. Todėl būtina nustatyti bendrus darbo kriterijus, „grindžiamus principu, jog pradėti reikia nuo atskirų dalių tyrimo, tačiau tuo pačiu nepamesti iš akių ir viso projekto kaip visumos“. Iš tikrųjų tai reiškia, kad nustatomos bendros metodinės priemonės, kurios taikomos duomenų rinkimui. Jų veiksmingumas priklauso nuo ankstesnio bendradarbiavimo ir suformuoto pagrindo, kuris galėtų sudaryti sąlygas atsirasti standartizuotų priemonių ir analizės rodiklių koncepcijai. Todėl labai svarbu, kad į Kultūros kelių projekto planą būtų įtraukti būtini koordinavimo mechanizmai, kurie „palengvintų mokslininkų bendravimą ir bendradarbiavimą taip, kad būtų galima perduoti duomenis apie kiekvienos grupės darbą ir pasiektus rezultatus.“

ICOMOS Kultūros kelių Chartija primena ir tai, kad mokslinių tyrimų tinklai yra svarbūs tam, kad galėtume atlikti būtinus tų kultūros paveldo ypatybių, kurios yra neatsiejamos nuo atitinkamo Kultūros kelio, nustatymo ir atrinkimo darbus. Kadangi nebūtinai visos Kultūros kelyje esančios kultūros paveldo ypatybės yra tinkami su tuo keliu susijusio tyrimo objektai, itin svarbu nustatyti kriterijus ir argumentus, pagal kuriuos būtų atsirenkami tie objektai, kurie yra neatsiejama pasirinktos temos ir su ja susijusių vertybių dalis. Ši nuostata pabrėžiama ir pačioje Chartijoje: „Vieninteliai elementai, kuriuos reikėtų išryškinti atliekant Kultūros kelio mokslinius tyrimus, yra elementai, susiję su specifiniu Kultūros kelio tikslu ir bet kokia iš jo funkcinio dinamiškumo kylančia įtaka.“

Būtent Kultūros kelių plėtojimo ir tolesnio mokslinio bendradarbiavimo bei darbo tinkluose poreikis buvo viena iš priežasčių, paskatinusių sukurti CIIC. Viso to prireikė Kultūros keliams tapus nauja paveldo kategorija, kai tarptautinės visuomenės dėmesį patraukė tas faktas, jog pasaulio paveldu buvo pripažintas Santjago de Kompostela piligrimų kelias. Pirmojo susitikimo, kuris įvyko 1994 m. lapkričio mėn., metu buvo daug nuveikta (nors klausimas nebuvo visiškai išspręstas) formuojant šios naujos paveldo kategorijos apibrėžimą ir apibūdinimą bei kuriant atitinkamą vertinimo metodiką. Tolesnio darbo šia tema ėmėsi grupė ICOMOS narių, atstovaujančių labai įvairiems pasaulio regionams. Jo rezultatas – 1998 m. sukurtas QIC. Po intensyvaus darbo ir ilgai trukusių tarptautinių

¹ www.icomos-ciic.org (prieiga 2013 m. lapkričio 13 d.)

konsultacijų CMC suformulavo paveldo Kultūros kelių apibrėžimą ir mediką, kuri atsispindi ir dabartiniame Kultūros kelių Chartijos projekte.

Tuo metu, kai atsirado CMC, Kultūros keliai buvo naujas dalykas. Kaupiant pasaulinę patirtį Kultūros kelių srityje, svarbiausias vaidmuo teko CMC. Kultūros keliai yra sistemingai dokumentuojami ir registruojami CIIC tvarkomoje duomenų bazėje. CMC bendradarbiauja ir su kitais ICOMOS tarptautiniais komitetais, padėdami jiems nustatyti ir dokumentuoti paveldo vietas tarpdalykiniame Kultūros kelių kontekste.²

Šio Komiteto tikslas – atsižvelgiant į ICOMOS tarptautinio bendradarbiavimo tikslus, skatinti Kultūros kelių ir jų pagrindinės vertybės reikšmės kaip visumos nustatymą, tyrinėjimą ir plėtojimą, kuris atliekamas ir siekiant apsaugoti, prižiūrėti bei išsaugoti Kultūros kelių paminklus, pastatų kompleksus, archeologines liekanas, kultūrinius kraštovaizdžius bei vietas, kurias sieja kultūrinės vertybės ir istorinės sąsajos.

Kelios valstybės narės įsteigė Nacionalinius Kultūros kelių komitetus.³

Žinių tinklai kaip Kultūros kelių teisėtumo ir tinkamumo garantas

Visiškai aišku, kad Kultūros kelių teisėtumas priklauso nuo to, ar yra daugiasluoksniai žinių ir mokslinių tyrimų tinklai, kurie užtikrina, jog Kultūros keliai bus formuojami bei plėtojami ant tvirto ir dinamiško mokslinio pagrindo, ir kurie garantuoja, jog įtraukiant naujas vietas, Kultūros keliai išliks dinamiški ir aukščiausiu lygiu plėtosis atsižvelgiant į mokslinius dokumentus.

Gyvybiškai svarbi mokslinių tyrimų plėtojimo sąlyga yra mokslo tarybų įsteigimas kiekvienam Kultūros keliui, nes būtent mokslo įstaigų, specialistų ir tinkamų įstaigų bendravimas padrąsina imtis mokslinių tyrimų, skatina juos atlikti ir nustato jų kryptį. Sudėtingas Kultūros kelių pobūdis reiškia, kad turi būti taikomas tarpdalykinis požiūris (siekiant užtikrinti pasaulinio masto analizę ir įvairių Kultūros kelių komponentų supratimą), kurį suformuoti galima esant būtent tokiam bendravimui.

Kultūros kelių pobūdis (kuris yra kitoks nei pavienio vietinės reikšmės turto) ir jų geografinis mastas (apima kelis regionus ir šalis) reiškia, kad bendradarbiauja įvairios mokslinių tyrimų komandos, kurios dirba skirtinguose regionuose bei šalyse, ir kad dėl šios priežasties mokslininkų bendradarbiavimas tinkluose yra dar didesnė būtinybė nei kitų kultūros paveldo vietovių atveju. Kad tokie tinklai ne tik dalintųsi informacija bei žiniomis, bet ir jas drauge kurtų, reikia nustatyti labiau apibrėžtą tokių tinklų struktūrą; reikia, kad jie turėtų aiškias ir daug klausimų aprėpiančias programas bei tikslus. Bendrų metodinių priemonių ir rodiklių nustatymas reikš, kad yra plėtojami reguliariai veikiantys, organizuoti ir apibrėžtos struktūros mokslinių tyrimų tinklai.

Iš tiesų, labiau nei kitų kultūros paveldo objektų atveju mokslinių tyrimų tinklai yra būtini tam, kad galėtų tinkamai funkcionuoti Kultūros kelius sudarantys itin sudėtingi socialiniai ir geografiniai objektai. Viena iš kiekvieno tokio Kultūros kelio mokslo tarybos funkcijų – sukurti daugiasluoksnius tinklus, kurie vietas, valstybių ir tarptautiniu lygmeniu aprėptų ne tik kitų Kultūros kelių mokslo tarybas, bet universitetus, mokslininkus ir nevyriausybinės organizacijas.

Be to, mokslinių tyrimų ir tinklų nereikėtų atsieti nuo vietos ir regioninių profesinių bei verslo tinklų, su kuriais bendradarbiavimas gali būti neįkainojamas dalykas. Bendruomenėms naudinga tai, kad jos turės ryšius su kitų dalyvių patirtimi bei žiniomis. Būtina suformuoti tvirtą partnerystę su įvairiomis

² www.icomos-ciic.org; www.usicomos.org/isc, prieiga 2013 m. lapkričio 12 d.

³ *Norvegijos Kultūros kelių komiteto pirmininkas ėmėsi iniciatyvos suplanuoti projektą, skirtą ištyrinėti „Jekteleia“ kelių, einančių nuo Lofoteno į Bergeną, ir „med“ sistemą, kuri taikyta džiovintas menkes gabenant „jektomis“ (mediniais buriniais krovininiais laiveliais). Šie darbai atlikti įsteigus partnerystę su Budės Salten muziejumi, o prie jos prisijungė ir kitos institucijos – Valstybės antikvaras, Pakrančių direktoratas, Norvegijos mokslinių tyrimų taryba, Nordlando apygardos taryba, Trumsės universitetas, Budės universiteto koledžas ir Pakrančių asociacija. Be to, norą dalyvauti projekte pareiškė ir kelios kelios savivaldybės bei privatūs asmenys. Žr. www.icomos.no/cms/iconent/filer/komiteer/CulturalRoutes%20Prop0902.pdf, prieiga 2013 m. lapkričio 12 d.*

valdžios institucijomis bei suinteresuotosiomis šalimis, kaip antai finansų, švietimo ir vyriausybiniomis įstaigomis bei turizmo organizacijomis ir rinkos tarpininkais tiek tarptautiniu, Europos bei nacionaliniu, tiek ir vietos lygmeniu.

Visa tai ypač svarbu turizmui. Bendradarbiavimas tinkluose – tai ir itin svarbi, ir skiriamoji Kultūros kelių ypatybė, dėl kurios „jie skiriasi nuo kitų plačiai taikomų paveldo panaudojimo ir jo reklamavimo turistams formų. Kultūros keliai atlieka jungiamąją funkciją, o tokia idėja nuveda į tinklų nuorodą.“ (Moulin ir Boniface, 2001:238).

Sėkmingai veikiantis Kultūros kelias reiškia paveldo ir turizmo išmanymą bei rinkodaros ir produkto plėtojimo patirtį. Reikia, kad šių elementų buvimą užtikrintų tos stambios institucijos, kurios apskritai pristato ir skatina Kultūros kelių iniciatyvas (Moulin ir Boniface, 2001:243). Su Kultūros keliais susijusių žinių tinklų plėtojimas gali būti naudingas tiek patiems Kultūros keliams, tiek ir vietos bei regiono ekonomikai.

Tarptautiniai tinklai ir įvairių finansavimo lygių (Europos, valstybės, regiono ir vietos) buvimas gali būti Kultūros kelio sėkmės laidas jau pačioje jo kūrimo pradžioje (Europos Taryba, 2010). Tačiau nors ir aišku, kad to reikia, vis tik dauguma Kultūros kelių negauna aiškaus mokslinių tinklų pritarimo. Europos Taryba (2010) teigia, kad:

Nors tarp Kultūros kelių partnerių ir vyksta tam tikras bendradarbiavimas tinkluose, vis tik aiškiai matyti, kad stinga paramos mechanizmų, kaip antai kompetencijos formavimo ir finansavimo, o ypač – mechanizmo, kuris paskatintų didesnę tiesioginę partnerių sąveiką ir daugiau susitikimų. Nesant šios gyvybiškai svarbios jungties, kiekvienas partneris savo veikloje susitelkia į savąją Kultūros kelio dalį ir taip kliudo plėstis tinklui. Atsirandančios kultūrinio turizmo tendencijos ir nišos rinkoje atveria Kultūros keliams skirtingas glaudesnio bendravimo galimybes. Tokias galimybes reikėtų panaudoti formuojant stabilesnius ryšius ir tvirtesnius regioninius bei tarptautinius tinklus.

Tyrimų rezultatai rodo, kad rekomenduotina ypač didelį dėmesį skirti kaimo vietovėms ir mažiau žinomoms kryptims. Tame pačiame dokumente cituojamas Staines (2003), kuris teigia, kad „Europos tinklai įneša itin svarbų indėlį į tarptautinį įvairių meno sektorių ir paveldo sričių bendradarbiavimą. Kadangi tinklai yra šiuolaikiškas reiškinys, jie simbolizuoja lanksčius ir dinamiškus darbo būdus, sudarančius sąlygas suburti draugėn visus Europos specialistus, kuriuos vienija bendras rūpestis.“

Aiškiai matyti, jog puikiai suprantama, kokios svarbios yra mokslo tarybos bei žinių tinklai, ir kad tikrai visi labai sutaria, jog juos reikia plėtoti. Tačiau tam vis dar reikia įgyvendinti daug iniciatyvų. Kitame skirsnyje panagrinėsime pagrindines šių institucijų ypatybes ir jų darbo metodiką.

2.3.2. Mokslo tarybų pobūdis, vaidmuo ir atsakomybės sritis

Mokslinių tyrimų ir žinių tinklams, kuriuos sukūrė ir išplėtojo Kultūros kelių mokslo tarybos, turėtų būti būdingos tam tikros savybės, kurias išsamiau aptarsime tolimesniuose skirsniuose.

Jie turėtų būti ypatingai grindžiami bendradarbiavimu

Kad galėtų sukurti bendrą pagrindą dalintis patirtimi, idealiu atveju tinklai turėtų jungti universitetus (universitetų profesorius, magistrantūros studijų programas, doktorantūros studentus ir kt.), specialistus (kultūros, architektūros, turizmo sektorių) ir piliečių tinklus (vietinių, regioninių, nacionalinių asociacijų).

Dalijimosi kompetencija ir patyrimu procesas bei naudojimui skirtos informacijos bagažo kūrimas sudaro sąlygas pasiekti dar svarbesnį rezultatą: surinkti gerokai daugiau informacijos ir sukurti labiau susijusias žinias. Jei Kultūros kelių valdymo organai dirbs pavieniui, viso to jie paprasčiausiai negalės gauti. Ši taisyklė ypač pasitvirtina tais atvejais, kai išteklių būna riboti, nes tuomet bendradarbiavimas tinkluose savaime įrodo, kad jis yra žymiai labiau reikalingas ir veiksmingas.

Čia galėtume pateikti pavyzdį apie tai, kad turimos ir kultūros sektoriams būtina bendradarbiauti. Moulin ir Boniface (2001:47) pabrėžia:

Kad Kultūros kelio idėja pavirstų optimaliu rezultatu, reikia, kad tinkluose daugiau bendradarbiautų turizmo ir paveldo sektoriai. Nors pasaulio turizmo sektoriuje buvo įgyvendinama daugybė iniciatyvų ir tvarių turizmo projektų, tik keli iš jų iš esmės buvo pagrįsti bendradarbiavimu. Per daugelį metų mes supratome, kad mūsų aplinkos elementai yra tarpusavyje susiję, ir kad jei iš esmės bei kompleksiskai nepasirūpinsime kultūra, ji bus labai gležna.

Kad pasiektume tokį bendradarbiavimo lygį, kuris yra būtinas, tačiau dažnai sunkus, reikia imtis aiškaus bendradarbiavimu grindžiamo projekto, kuriame būtų numatyti ir moksliniai tyrimai. Žinių tinklai šiuo atveju gali daug pagelbėti ir paskatinti susėsti už stalo skirtingas suinteresuotąsias šalis, turinčias galimai skirtingus požiūrius.

Jie turėtų būti tarpkultūriniai ir abipusiai naudingi

Vienas svarbiausių žinių tinklų tikslų – sudaryti lengvesnes sąlygas dalintis ir keistis Kultūros kelių prasme ir reikšmingumu su daugybe žmonių ir subjektų, kuriems tie Keliai yra naudingi, t. y. su vietiniais gyventojais, turistais, verslo sektoriumi, vietinėmis asociacijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis. Jei Kultūros keliai yra tarpvalstybiniai, labai svarbią reikšmę turi ir jų tarptautinis pobūdis, nes garantuoja tokius mokslinius tyrimus, kurie ne tik pajėgs sukurti žinias, bet ir užtikrins, kad jų kūrimo procesas bus labiau visa apimantis ir įvertinantis tą indėlį, kurį įneša įvairios vietinės ir nacionalinės tradicijos ar požiūriai.

Jie turėtų būti tarpdalykiniai

Rhoten ir Pfirman (2007:58) nustatė keturias pagrindines tarpdalykinės veiklos kategorijas arba mechanizmus: apsikeitimą idėjomis, komandų bendradarbiavimą, kūrybą vietose ir orientaciją į problemas.

Tarpdalykinio požiūrio galima siekti skirtingais lygiais: jį gali taikyti pavienis mokslininkas, kuris savarankiškai sujungia „priemones, idėjas, duomenis, metodus arba rezultatus, kuriuos gavo iš skirtingų sričių arba dalykų“ (Rhoten ir Pfirman, 2007); jį gali taikyti daug kolektyviai tinklo ar iš asmenų sudarytos komandos forma dirbantys mokslininkai, kurie bendro projekto lygmeniu siekia naudotis ir keistis priemonėmis, koncepcijomis, idėjomis, duomenimis, metodais arba rezultatais (Palmer, 1999); jis gali būti kaip „priemonė, kurią pasitelkus suformuojamos tikslinės struktūros ir bendruomenės jausmas, kad dirbdami su kitais žmonės galėtų pakartoti idėjas ir tokiu būdu autonominę, hierarchinę ir konkurenciją grindžiamą mokslinės praktikos struktūrą pakeistų interaktyvia, horizontalia ir bendradarbiavimu grindžiama praktika“ (Gibbons et al., 1994; Hansson, 1999); ir galiausiai – dažnai jis taikomas tada, kai norime netiesiogiai arba tiesiogiai pabrėžti, jog sprendžiant visuomenei rūpimus klausimus, kai gali prireikti ne tik intelektualaus atsakymo, bet galbūt ir politinio pobūdžio veiksmų ar strategijos technologijų srityje, būtina remtis daugeliu dalykų, aprėpiant kelis sektorius. Šiuo atžvilgiu tarpdalykiškumas dažnai taikomas imantis socialine prasme aktualių „tikroviškų“ problemų, kurias sprendžiant nepakanka vieno dalyko turinio ar vienos mokslinių tyrimų praktikos srities.

Paskutinis punktas yra svarbiausias ir nuolatinis Kultūros kelių rūpestis. Todėl svarbiausia – sutelkus įvairius skirtingų sričių (istorijos, geografijos, etnologijos, antropologijos, meno bei gamtos mokslų, o taip pat ir ekonomikos, vadybos, komunikacijos, kompiuterių srities) mokslininkus, sukurti tokias žinias (arba sudaryti sąlygas joms sukurti), kurias neapsiribotų viena sritimi (pavyzdžiui, istorines žinias apie Šv. Martyno gyvenimą), o reikštų žinias, kurias galima paversti visaapimančiu susijusio Kultūros kelio socialiniu projektu.

Jie turėtų būti kūrybiški ir inovatyvūs

Žinių tinklai tuo pačiu metu yra ir dinamiškos mokslinių tyrimų sistemos priemonė, duodanti impulsą atsirasti naujoms temoms, metodikoms ir požiūriams, leidžianti imtis naujų idėjų ir taip garantuojanti, kad Kultūros keliai bus dinamiški.

2.3.3. Mokslo tarybų ir žinių tinklų pavyzdys: „PER VIAM“ – veikiančių piligrimų kelių projektas ir kompleksinis žinių tinklas

„PER VIAM“ arba veikiančios piligrimų keliai yra pagal preliminarių veiksmų programą „Tvarusis turizmas“ įgyvendinamas europinio lygmens projektas, kurį finansuoja Europos Sąjunga ir kurį koordinuoja Europos asociacija „Vie Francigene“. Projektas apima Via Francigena ir kitus tarptautinius Europos Tarybos patvirtintus piligrimų kelius, kurie laikomi kultūros bei tvaraus turizmo plėtojimo ir bendruomenės dalyvavimo stiprinant Europos kultūrinę įvairovę priemone.

Projekto tikslas – sukurti europinį piligrimų kelių tinklą, kurį oficialiai pripažintų Europos Taryba ir kuris aprėptų Via Francigena, Santjago de Kompostela piligrimų kelius, šv. Olofo kelių maršrutą ir Tūro šv. Martyno kelią.

Numatoma, kad pagrindiniai tikslai bus pasiekti įgyvendinant koordinuojamą ir kompleksinį komunikacijos projektą, kuris Kultūros kelią Via Francigena reklamuos kaip kultūrinio ir tvaraus turizmo, kuris atsižvelgia tiek į vietinius, tiek ir į pasaulinius aspektus, modelį. Siekiama, kad Via Francigena valdymo modelis taptų pavyzdžiu kitiems Europos Tarybos Kultūros keliams.

Tinklo tikslai yra tokie:

- paversti Via Francigena turizmo projektą Europos lygmens projektu;
- sukurti teritorinį prekės ženklą, kuris būtų naudojamas Via Francigena ir kitiems Europos Tarybos sertifikuotiems piligrimų keliams žymėti;
- sujungti Via Francigena su vertybėmis, kurios asocijuojasi su kultūriniu ir tvarių turizmu;
- sukurti Europos lygmens veikėjų, dalyvaujančių kuriant tarptautinius piligrimų kelius, tinklą;
- remti ekonomikos plėtrą ir investicijų į turizmą galimybes tose teritorijose, kurias kerta Via Francigena ir kiti piligrimų keliai.

Bendros naudos gavėjų arba asocijuotųjų partnerių forma projektas sujungia nemažai universitetų (Bolonijos universiteto Aukštesniąją turizmo mokslų mokyklą (Rimini, Italija); Barselonos Universitetą – IBERTUR (Barselona, Ispanija); Paryžius 1 Panteono-Sorbonos universitetą (Paryžius, Prancūzija); Salento universitetą (Lečė, Italija); Pavijos universitetą (Pavija, Italija), mokslinių tyrimų bei mokslo įstaigų (Kembridžo kraštovaizdžio ir gyventojų tyrimo centrą (Kembridžas, JK); Italijos geografų draugiją „Onlus“ (Roma, Italija); „Studi del Mediterraneo Campus“ fondą (Luka, Italija); SiTI – Aukštąjį teritorinių sistemų inovacijoms institutą (Turinas, Italija)), vietos valdžios administracijų (Toskanos regiono administraciją (Florencija, Italija); Kenterberio miesto tarybą (Kenterberis, JK); Lacijaus regiono administraciją (Roma, Italija); Kultūros kelių asociacijas („Les Chemins de saint Michel“ (Vire, Prancūzija); „Civita“ (Roma, Italija); Santjago de Kompostela piligrimų kelių asociacijos Prancūzijos federaciją (Prancūzija); „Saint Martin de Tours“ (Tūras, Prancūzija); „Nidaros Pilegrimsgard“ (Trondheimas, Norvegija)) ir institucijų (Italijos Kultūros, paveldo ir turizmo ministeriją (Roma, Italija); Europos Kultūros kelių institutą (Liuksemburgas)).

Todėl į šį tinklą įtraukti universitetai ir mokslinių tyrimų institutai siekia pakloti pagrindus tvirtam Europos tinklui. Formuojant universitetų grupę, kuri padėtų atlikti su Via Francigena susijusius mokslinius tyrimus, švietėjišką ir didaktinį darbą, remiamasi „Vie Francigene“ Europos Asociacijos patirtimi. Dauguma minėtų universitetų jau yra susiję per įvairiausias patirtis (pavyzdžiui, nuo 2005 m. jie buvo Paryžius 1 Panteonas-Sorbona universiteto UNESCO/UNITWIN profesūros programos „Kultūra, turizmas, plėtojimas“ dalyviai).

Tarpdalykiškumą užtikrina ir kiekvieno universiteto specializacija (Bolonijos universiteto specializacija yra turizmas, Turino universiteto – kultūros paveldas ir turizmas, Paryžiaus universiteto – turizmas, kultūra ir plėtra, Kembridžo universiteto – kraštovaizdis, Barselonos universiteto – geografija ir istorija, Pavijos universiteto – viduramžių istorija, Lukos universiteto – turizmas, Lečės universiteto – menas ir istorija ir t. t.). Be veiksmų, kuriuos apima ši Europos lygmens bendradarbiavimo platforma, vyksta ir mokymai pagal bendrą Via Francigena susitikimų bei praktinių seminarų kalendorių, tuo pačiu atsižvelgiant į su tyrimo dalyku susijusius kiekvieno universiteto įgūdžius bei kompetencijas.

Įsteigus Europos lygmens mokslinių tyrimų grupę, atsirado galimybė struktūriškai apibrėžti ir koordinuojant veiksmus ištyrinėti įvairius Via Francigena aspektus. Iki šiol sukaupta patirtis bus tyrinėjimų ataskaitos taškas ir leis suformuluoti naujas temas, kurios sudarys galimybes tvariu būdu gėrėtis Via Francigena ir parengti ekonominio poveikio mažoms bei vidutinio dydžio įmonėms, kurios veikia šio kelio teritorijoje, vertinimą. Faktiškai seminaruose daugiausia dėmesio bus skiriama su turizmu ir ekonomika susijusioms problemoms, pavyzdžiui, tvaraus turizmo plėtrai Europoje, Kultūros kelių valdymo metodikai, MVĮ, kurios veikia šalia Via Francigena, inovatyvumui ir konkurencingumui, rinkodarai ir prekės ženklo reklamavimui, kokybės standartams ir kokybės ženklams.

Vienas iš „PER VIAM“ projekto rezultatų – Europos universitetų žinių tinklo (EUNeK) sutartis, kurią 2012 m. spalio mėn. pasirašė Aukštesnioji turizmo mokslų mokykla, „Vie Francigene“ Europos asociacija, Pavijos universitetas, Barselonos universitetas, Paryžius I Panteonas-Sorbona universitetas, Salento universitetas, „Fondazione Campus Lucca“, SiTI, Kembridžo kraštovaizdžio ir gyventojų tyrimo centras bei Italijos geografų draugija. Sutartyje numatyta skatinti žinių tinklo veiklą ir bendradarbiavimą mokslinių tyrimų bei mokymo srityje, raginama imtis visas šalis imtis jas dominančių ekonominių, mokslinių bei kultūrinių projektų paveldo, kultūrinio turizmo, kraštovaizdžio ir kultūros maršrutų srityje, ypatingą dėmesį skiriant Europos Tarybos Via Francigena Kultūros keliui. Be to, ji numato visų institucijų, kurios yra susijusios su Via Francigena ir piligrimų keliais, bendradarbiavimą dėl abipusiai dominančių mokslinių tyrimų projektų plėtojimo, įstaigų darbuotojų ir mokslininkų vizitų, skirtų vykdyti bendrus mokslinius tyrimus bei konsultacijas ir paskatinti mokslo darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, bendrų magistrantūros studijų programų, vasaros ir žiemos mokyklų, seminarų, simpoziumų ir diskusijų visus dominančiomis temomis organizavimą, keitimąsi gera praktika ir jos sklaidą bei studentų mainus.

2.3.4. Išvados

Moulin ir Boniface (2001) pabrėžia, kad Kultūros kelias reiškia veikimo būdą, o ne atskirus tiesiogiai atliekamus pavienius veiksmus. Todėl siekiant sukurti strategiją, kuri numatytų ilgalaikius tikslus, būtina įsteigti mokslo tarybas ir žinių tinklus.

Kultūros keliai gali kirsti įvairiausias sienas (geografines, politines, kultūrinės, organizacines, veiklos), jie gali suformuoti ryšius (profesinius, socialinius, teminius ir reklaminius; ryšius finansinės pagalbos, mokymų, informacijos ir idėjų gavimui; ryšius, kurie užtikrintų maksimalius išteklius; ryšius tarp sektorių ir dalykų; galios, paramos ir solidarumo ryšius), jie gali pademonstruoti, kad „plokštesni“ valdymo stiliai iš tiesų veikia (Moulin ir Boniface, 2001:239). Todėl visiems Europos Tarybos Kultūros keliams mokslo tarybos ir žinių tinklai yra didžiulis bendradarbiavimo visais lygmenimis (Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu) potencialas. Mokslo tarybų ir žinių tinklų programa remiasi kompetencija, praktiniu patyrimu ir įgyta reputacija, kuri suteikia galimybę kurti bendras strategijas ir formuoti partnerystes su mokslininkais ir mokslo įstaigomis (Europos Taryba, 2010:125).

Mokslo tarybos ir žinių tinklai yra svarbūs tiek Kultūros keliams, tiek ir universitetams bei mokslinių tyrimų institutams. Atsižvelgiant į tai, kad Kultūros keliai vis dažniau tampa kultūrinės diplomatijos ir tvaraus turizmo plėtros priemone, reikėtų stiprinti jų iniciatyvas įtraukti ES užjūrio teritorijas,

kaimynines ir trečiąsias šalis. Be to, atsirado naujos galimybės atlikti mokslinius tyrimus ir į Kultūros kelių plėtojimą plačiau įtraukti mokslo įstaigų darbą. Be abejo, ateinančiais metais visa tai turėtų būti Kultūros kelių veiklos prioritetas.

Pagrindiniai klausimai

1. Kokį vaidmenį mokslo taryba vaidina Kultūros kelyje?
2. Kaip reikėtų struktūriškai apibrėžti žinių tinklą ir kaip jis turėtų funkcionuoti, kad padėtų tinkamai plėtoti Kultūros kelią?
3. Kodėl taip svarbu turėti tarpdalykinę ir tarpkultūrinę mokslo tarybą?
4. Kaip galima užtikrinti ryšį tarp mokslinių komitetų veiklos ir Kultūros kelio įgyvendinimo?
5. Kodėl Kultūros kelių programoje toks svarbus vaidmuo tenka universitetams ir mokslininkams?